

GIÁ TRỊ VĂN HÓA MA COONG (BRU-VÂN KIỀU) TRONG GIÁO DỤC TÌNH CẢM - XÃ HỘI CHO TRẺ MẦM NON: CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ ĐỊNH HƯỚNG VẬN DỤNG

PHAN THỊ THU TRINH
ĐOÀN THỊ HƯƠNG GIANG
TRẦN NGUYỄN GIA LINH
HÀ THỊ HUYỀN TRANG
Y THƠM
PHẠM THỊ YẾN
Trường Đại học Quảng Bình

Nhận bài ngày 17/9/2025. Sửa chữa xong 27/10/2025. Duyệt đăng 10/11/2025.

Abstract

This study analyzes the theoretical foundations of integrating Ma Coong (Bru-Van Kieu) cultural values into the development of social-emotional skills in preschool children. Drawing on the socio-cultural approach and child-centered education perspective, the research identifies cultural values of the Ma Coong people that positively influence children's social-emotional development, and proposes orientations for applying these values in early childhood education in ethnic minority settings. The findings highlight the essential role of indigenous culture in fostering emotional and social competence, contributing to a culturally rich and humanistic preschool environment.

Keywords: Bru-Van Kieu, early childhood education, Ma Coong cultural values, social-emotional.

1. Đặt vấn đề

Giáo dục kỹ năng tình cảm - xã hội cho trẻ mầm non là một nhiệm vụ trọng tâm của giáo dục hiện nay, góp phần hình thành những yếu tố đầu tiên của nhân cách và tạo nền tảng cho sự phát triển toàn diện của trẻ. Nhiều nghiên cứu khẳng định rằng việc giúp trẻ nhận biết, thể hiện và điều chỉnh cảm xúc, biết quan tâm, hợp tác và chia sẻ với người khác có tác động tích cực đến khả năng thích ứng xã hội, hành vi học tập và thành công trong tương lai (Denham, S. A, & Bassett, H. H, 2020). Giáo dục kỹ năng tình cảm - xã hội không chỉ giúp trẻ hiểu và điều chỉnh bản thân mà còn hình thành lối sống hài hòa, tôn trọng người khác, góp phần xây dựng môi trường học đường thân thiện và an toàn.

Chương trình Giáo dục mầm non xác định mục tiêu phát triển toàn diện cho trẻ về thể chất, tình cảm, trí tuệ và thẩm mỹ, hình thành những yếu tố đầu tiên của nhân cách (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2021). Trong đó, phát triển tình cảm và kỹ năng xã hội là nội dung trọng tâm, được tích hợp trong các hoạt động giáo dục, đặc biệt thông qua vui chơi, giao tiếp và trải nghiệm văn hóa. Đồng thời, Chiến lược phát triển giáo dục giai đoạn 2021 - 2030, tầm nhìn 2045 nhấn mạnh định hướng gắn giáo dục với văn hóa dân tộc, phát huy giá trị bản địa và bản sắc vùng miền (Thủ tướng Chính phủ, 2022).

Người Ma Coong (thuộc nhóm dân tộc Bru - Vân Kiều) sinh sống chủ yếu tại xã Thượng Trạch, tỉnh Quảng Trị, có nền văn hóa đặc sắc với nhiều giá trị nhân văn sâu sắc như tinh thần đoàn kết cộng đồng, lòng nhân ái, sự tôn trọng người già, tình yêu thiên nhiên và gắn bó với làng bản. Những giá trị này không chỉ góp phần duy trì bản sắc dân tộc mà còn có ý nghĩa quan trọng trong việc hình thành và phát triển kỹ năng tình cảm - xã hội cho trẻ. Tuy nhiên, trong thực tiễn giáo dục mầm non vùng dân tộc thiểu số, việc tích hợp các giá trị văn hóa Ma Coong vào hoạt động giáo dục còn hạn chế; nội dung văn

Email: phanthutrinh@gmail.com

hóa địa phương chủ yếu được lồng ghép ở mức độ giới thiệu, chưa gắn kết có hệ thống với mục tiêu phát triển năng lực cảm xúc - xã hội của trẻ (Báo Quảng Bình, 2011; Đàm Nghĩa Hiếu, 2015).

Việc vận dụng giá trị văn hóa Ma Coong trong phát triển kỹ năng tình cảm - xã hội cho trẻ mầm non là cần thiết, góp phần làm rõ cơ sở khoa học của giáo dục gắn với văn hóa bản địa và định hướng cho giáo viên khai thác hiệu quả giá trị truyền thống trong hình thành năng lực tình cảm - xã hội cho trẻ.

2. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu sử dụng phương pháp phân tích – tổng hợp tài liệu nhằm hệ thống hóa các công trình lý luận và thực tiễn liên quan đến giáo dục kỹ năng tình cảm – xã hội và giá trị văn hóa Ma Coong. Đồng thời, nhóm nghiên cứu vận dụng phương pháp quan sát và phỏng vấn bán cấu trúc với giáo viên mầm non và cán bộ quản lý tại Trường mầm non Thượng Trạch (tỉnh Quảng Trị) để thu thập thông tin thực tiễn về việc tích hợp yếu tố văn hóa bản địa trong hoạt động giáo dục. Dữ liệu thu thập được phân tích theo hướng định tính, tập trung làm rõ mối quan hệ giữa giá trị văn hóa Ma Coong và sự phát triển năng lực tình cảm – xã hội của trẻ mầm non.

Nghiên cứu được tiến hành từ tháng 6 đến tháng 10 năm 2025, bao gồm ba giai đoạn: 1) Thu thập và phân tích tài liệu; 2) Khảo sát, quan sát thực tiễn tại Trường mầm non Thượng Trạch; 3) Tổng hợp kết quả và đề xuất định hướng vận dụng.

3. Nội dung nghiên cứu

3.1. Cơ sở lý luận

3.1.1. Khái quát về giáo dục tình cảm – xã hội

Giáo dục tình cảm – xã hội (SEL) là quá trình hỗ trợ cá nhân phát triển khả năng nhận thức, hiểu và quản lý cảm xúc, đồng thời xây dựng và duy trì các mối quan hệ tích cực, có trách nhiệm với người khác và cộng đồng. Theo Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning, SEL nhằm trang bị cho người học năm nhóm năng lực cốt lõi, bao gồm: 1) Nhận thức bản thân - khả năng nhận biết, hiểu và đánh giá chính xác cảm xúc, giá trị, điểm mạnh, cũng như giới hạn của bản thân (CASEL, 2017); 2) Quản lý bản thân - khả năng điều chỉnh cảm xúc, hành vi và duy trì động lực hướng tới các mục tiêu tích cực; 3) Nhận thức xã hội - khả năng thấu hiểu, đồng cảm và tôn trọng người khác trong các bối cảnh văn hóa và xã hội đa dạng; 4) Kỹ năng quan hệ - khả năng thiết lập và duy trì các mối quan hệ hợp tác, tích cực, giải quyết xung đột một cách hiệu quả; 5) Ra quyết định có trách nhiệm - khả năng đưa ra lựa chọn phù hợp với chuẩn mực đạo đức, an toàn và lợi ích chung của bản thân và cộng đồng.

Đối với trẻ mầm non, giáo dục tình cảm - xã hội đóng vai trò then chốt trong việc xây dựng nền tảng cho sự phát triển nhân cách toàn diện. Thông qua các hoạt động như nhận diện cảm xúc, chia sẻ và tương tác xã hội tích cực với bạn bè, trẻ hình thành dần khả năng tự điều chỉnh hành vi, thể hiện đồng cảm và phản ứng tích cực trong các mối quan hệ. Việc lồng ghép giáo dục tình cảm - xã hội vào các hoạt động trải nghiệm, trò chơi và sinh hoạt hằng ngày giúp trẻ biểu hiện cảm xúc một cách tự nhiên. Đồng thời, trẻ cũng được nâng cao kỹ năng hợp tác, giao tiếp và phát triển năng lực xã hội bền vững.

Giáo dục tình cảm - xã hội trong giai đoạn mầm non không chỉ hỗ trợ trẻ thích ứng với môi trường học tập mà còn đặt nền tảng cho thành công học đường và hạnh phúc lâu dài. Quá trình này cần được thực hiện một cách có hệ thống, tích hợp trong mọi hoạt động giáo dục, thông qua sự tương tác tích cực giữa giáo viên, trẻ, bạn bè và môi trường giáo dục, nhằm nuôi dưỡng cảm xúc lành mạnh và phát triển nhân cách xã hội của trẻ ngay từ những năm đầu đời.

3.1.2. Cơ sở lý luận về tích hợp giá trị văn hóa Ma Coong trong giáo dục tình cảm – xã hội

Theo thuyết kiến tạo xã hội (*social constructivism*), sự phát triển cảm xúc - xã hội của trẻ được hình thành thông qua quá trình tương tác với người khác trong những bối cảnh văn hóa cụ thể. Văn hóa không chỉ là môi trường bao quanh mà còn là hệ thống ý nghĩa và giá trị định hướng cho sự hình thành các năng lực tâm lý, hành vi và mối quan hệ xã hội của cá nhân. Trẻ lĩnh hội và kiến tạo tri thức, cảm xúc, cũng như chuẩn mực ứng xử xã hội thông qua việc tham gia vào các hoạt động văn hóa của cộng đồng.

Từ góc độ đó, việc vận dụng các giá trị văn hóa của người Ma Coong trong giáo dục mầm non có ý

nghĩa quan trọng đối với việc phát triển kỹ năng tình cảm - xã hội của trẻ. Khi được tham gia vào các hoạt động mang đậm bản sắc văn hóa địa phương như lễ hội, trò chơi dân gian, hay sinh hoạt cộng đồng, trẻ không chỉ hiểu biết về truyền thống của dân tộc mình mà còn học cách thể hiện cảm xúc, hợp tác, chia sẻ và ứng xử phù hợp trong các tình huống xã hội. Những trải nghiệm văn hóa này góp phần nuôi dưỡng cảm xúc tích cực, củng cố bản sắc cá nhân và tạo cảm giác gắn bó, thuộc về cộng đồng.

Các nghiên cứu gần đây tiếp tục khẳng định tầm quan trọng của yếu tố văn hóa trong giáo dục kỹ năng tình cảm - xã hội. Denham và Bassett cho rằng giáo viên mầm non, thông qua sự định hướng cảm xúc và tương tác hàng ngày, giữ vai trò trung tâm trong việc hình thành năng lực cảm xúc - xã hội của trẻ (Denham, S. A, & Bassett, H. H, 2020). Đồng thời, Jagers, Rivas - Drake và Borowski nhấn mạnh rằng việc tích hợp giá trị văn hóa và yếu tố công bằng xã hội vào giáo dục tình cảm - xã hội giúp trẻ phát triển ý thức bản sắc, tinh thần cộng đồng, lòng nhân ái và năng lực hợp tác (Jagers, R. J và cộng sự, 2018). Như vậy, việc lồng ghép giá trị văn hóa Ma Coong trong giáo dục kỹ năng tình cảm - xã hội không chỉ góp phần bảo tồn văn hóa tộc người mà còn tạo cơ sở khoa học cho việc phát triển nhân cách toàn diện của trẻ trong bối cảnh đa văn hóa hiện nay.

3.2. Giá trị văn hóa của người Ma Coong (Bru - Vân Kiều) và ý nghĩa trong giáo dục kỹ năng tình cảm - xã hội cho trẻ mầm non

3.2.1. Giá trị văn hóa của người Ma Coong

Dân tộc Bru - Vân Kiều, trong đó có nhóm địa phương Ma Coong, là cư dân bản địa lâu đời sinh sống trên dãy Trường Sơn, vùng biên giới Việt - Lào. Theo các nghiên cứu dân tộc học, người Bru - Vân Kiều thuộc nhóm ngôn ngữ Môn - Khmer, cư trú chủ yếu ở các tỉnh Quảng Bình, Quảng Trị và Thừa Thiên Huế. Qua quá trình di cư và giao lưu văn hóa, họ đã hình thành một nền văn hóa đặc sắc, gắn liền với canh tác nương rẫy, tín ngưỡng đa thần và tinh thần cộng đồng bền chặt (Viện Dân tộc học, 2012; Nguyễn Văn Huy, 2007).

Trong các cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mỹ, người Bru - Vân Kiều có nhiều đóng góp trong bảo vệ biên giới và tuyến hậu cần Trường Sơn. Sau năm 1975, nhờ chính sách định canh định cư, đời sống kinh tế - xã hội từng bước ổn định, đồng thời vẫn bảo tồn được nhiều giá trị văn hóa truyền thống về ngôn ngữ, lễ hội, âm nhạc và tín ngưỡng dân gian (Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch, 2019). Những yếu tố lịch sử - văn hóa đó tạo nền tảng cho hệ giá trị nhân văn, tinh thần cộng đồng, lòng nhân ái và ý thức gắn bó với thiên nhiên - những phẩm chất có thể được vận dụng trong giáo dục kỹ năng tình cảm - xã hội cho trẻ em người Ma Coong hiện nay.

Người Ma Coong, một nhóm địa phương thuộc dân tộc Bru - Vân Kiều, cư trú chủ yếu tại xã Thượng Trạch, tỉnh Quảng Trị - vùng lõi của Vườn quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng. Cộng đồng có quy mô dân số nhỏ, khoảng vài trăm hộ, sinh sống phân tán ở 18 bản. Trường mầm non Thượng Trạch hiện có 320 trẻ, với 12 điểm trường, trong đó điểm trường bản Ban được khánh thành tháng 11 năm 2023 nhằm đáp ứng nhu cầu học tập của trẻ em trong khu vực (Báo Quảng Bình, 2011).

Người Ma Coong sử dụng tiếng Bru thuộc nhóm ngôn ngữ Môn - Khmer trong hệ ngữ Nam Á. Họ có phong tục, tập quán và tín ngưỡng tương đồng với các nhóm Bru khác như Vân Kiều, Trì và Khùa, nhưng vẫn duy trì bản sắc riêng thể hiện trong lễ hội, sinh hoạt cộng đồng và giao tiếp văn hóa. Điều kiện tự nhiên ở Thượng Trạch khắc nghiệt, địa hình hiểm trở, kinh tế chủ yếu dựa vào nông nghiệp tự cung tự cấp kết hợp săn bắt, hái lượm và chăn nuôi nhỏ lẻ. Tuy vậy, đời sống tinh thần của người Ma Coong phong phú, gắn bó mật thiết với thiên nhiên và cộng đồng làng bản, phản ánh sự hài hòa giữa môi trường sống và các giá trị văn hóa truyền thống.

Cộng đồng Ma Coong ở xã Thượng Trạch sở hữu nhiều giá trị văn hóa đặc trưng, có thể phân loại thành ba nhóm chính:

Thứ nhất, giá trị văn hóa vật chất. Người Ma Coong sinh sống trong nhà sàn truyền thống, với cấu trúc đơn giản phù hợp với điều kiện khí hậu vùng núi. Trang phục chủ yếu được dệt thủ công từ sợi bông và nhuộm màu tự nhiên. Các nghề thủ công như dệt vải, đan lát và rèn vẫn được duy trì, mặc dù có phần mai một, phản ánh kỹ năng và thẩm mỹ truyền thống của cộng đồng. Ẩm thực gắn bó chặt

chế với sản vật rừng núi, tiêu biểu như cơm lam, cá suối nướng, rượu cần và các món chế biến từ sắn, bắp, rau rừng. Các bữa ăn cộng đồng trong dịp lễ hội vừa cung cấp dinh dưỡng vừa thể hiện tinh thần gắn kết và chia sẻ trong cộng đồng.

Thứ hai, giá trị văn hóa tinh thần. Đời sống tinh thần của người Ma Coong dựa trên tín ngưỡng đa thần, tin vào sự hiện diện của linh hồn trong núi rừng, sông suối và cây cối. Cộng đồng duy trì nhiều nghi lễ nông nghiệp truyền thống như cúng lúa mới, lễ cầu mưa, lễ cúng rừng, nhằm cầu mùa màng bội thu và cuộc sống bình yên. Nổi bật là Lễ hội đập trống, tổ chức vào đêm rằm tháng Giêng hàng năm, được công nhận là Di sản văn hóa phi vật thể quốc gia vào năm 2019, vừa phản ánh ước vọng sinh sôi, mùa màng thuận lợi và hòa hợp với thiên nhiên, vừa khẳng định bản sắc văn hóa riêng của cộng đồng Ma Coong giữa đại ngàn Trường Sơn.

Thứ ba. Giá trị văn hóa xã hội. Cấu trúc xã hội của người Ma Coong dựa trên mối quan hệ cộng đồng làng bản vững chắc, được điều hành bởi già làng – những người có uy tín và kinh nghiệm. Quy tắc ứng xử trong cộng đồng đề cao tinh thần đoàn kết, tương trợ, tôn trọng người già và chăm sóc trẻ nhỏ, tạo nền tảng đạo đức bền vững. Văn hóa giao tiếp nhấn mạnh sự chân thành, cởi mở, coi trọng lời hứa và lòng hiếu khách. Trong các sinh hoạt tập thể, tiếng khèn, tiếng chiêng và điệu múa xoang trở thành biểu tượng của sự kết nối, niềm vui và sức sống cộng đồng.

3.2.2. Ý nghĩa của giá trị văn hóa Ma Coong trong giáo dục kỹ năng tình cảm - xã hội cho trẻ mầm non

Các giá trị văn hóa của người Ma Coong chứa đựng nhiều yếu tố nhân văn sâu sắc, có thể trở thành nguồn lực quan trọng trong giáo dục kỹ năng tình cảm - xã hội kỹ năng tình cảm - xã hội cho trẻ mầm non. Trong bối cảnh giáo dục hiện nay, việc lồng ghép văn hóa bản địa vào các hoạt động nuôi dưỡng, chăm sóc và giáo dục không chỉ giúp trẻ phát triển hài hòa về cảm xúc - xã hội mà còn góp phần bảo tồn, lan tỏa bản sắc văn hóa dân tộc trong cộng đồng (Báo Quảng Bình, 2011; Đàm Nghĩa Hiếu, 2015; Nguyen Chi Mai và cộng sự, 2023).

Thứ nhất, các giá trị văn hóa truyền thống góp phần hình thành thái độ tích cực và cảm xúc lành mạnh ở trẻ. Trong đời sống cộng đồng, người Ma Coong luôn đề cao sự gắn bó, hòa thuận và tinh thần yêu thương giữa con người với nhau cũng như giữa con người với thiên nhiên. Khi được tham gia vào các hoạt động văn hóa như lễ hội đập trống, hát giao duyên hay kể chuyện dân gian, trẻ không chỉ trải nghiệm niềm vui và cảm xúc thẩm mỹ mà còn học được cách thể hiện cảm xúc, biết đồng cảm, tôn trọng và chia sẻ với người khác. Đây là nền tảng quan trọng giúp trẻ phát triển năng lực nhận biết, điều chỉnh và biểu hiện cảm xúc phù hợp trong các mối quan hệ xã hội.

Thứ hai, văn hóa Ma Coong tạo điều kiện cho trẻ rèn luyện kỹ năng hợp tác và tinh thần cộng đồng. Đặc trưng của đời sống người Ma Coong là lao động tập thể, chia sẻ trách nhiệm và hỗ trợ lẫn nhau trong sản xuất, sinh hoạt và lễ hội. Khi giáo viên tích hợp các yếu tố này vào hoạt động giáo dục - như trò chơi dân gian, lao động tập thể, hoặc mô phỏng nghi lễ cộng đồng - trẻ học được cách phối hợp, lắng nghe, cùng hướng đến mục tiêu chung, qua đó hình thành ý thức cộng đồng và kỹ năng xã hội thiết yếu.

Thứ ba, các giá trị truyền thống còn giúp trẻ phát triển phẩm chất nhân ái, tôn trọng và biết ơn. Trong gia đình và cộng đồng Ma Coong, các mối quan hệ được xây dựng trên nền tảng tôn kính người lớn tuổi, yêu thương trẻ nhỏ và giúp đỡ nhau. Việc khai thác các câu chuyện dân gian, tấm gương đạo đức tiêu biểu vào nội dung giáo dục mầm non giúp trẻ nhận thức được ý nghĩa của lòng biết ơn, sự tôn trọng và nhân hậu - những phẩm chất cốt lõi trong phát triển kỹ năng tình cảm - xã hội.

Thứ tư, việc vận dụng các giá trị văn hóa bản địa trong giáo dục còn có ý nghĩa thúc đẩy sự hòa nhập văn hóa và phát triển bản sắc cá nhân. Thông qua trải nghiệm các yếu tố văn hóa truyền thống trong học tập và vui chơi, trẻ hình thành niềm tự hào về nguồn cội, phát triển bản sắc dân tộc tích cực và thái độ tôn trọng sự khác biệt văn hóa. Điều này góp phần hình thành nhân cách tự tin, bao dung và khả năng thích ứng trong môi trường đa văn hóa hiện nay.

Từ những ý nghĩa trên có thể khẳng định rằng, việc khai thác và tích hợp giá trị văn hóa Ma Coong trong giáo dục kỹ năng tình cảm - xã hội cho trẻ mầm non không chỉ là giải pháp hiệu quả trong giáo dục nhân cách mà còn là hướng đi bền vững trong bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc. Quá

trình này đòi hỏi sự phối hợp chặt chẽ giữa nhà trường, gia đình và cộng đồng, đồng thời cần có định hướng sư phạm phù hợp để chuyển hóa các giá trị văn hóa thành nội dung và hình thức giáo dục sinh động, gần gũi và có ý nghĩa thực tiễn đối với trẻ.

3.3. Định hướng vận dụng giá trị văn hóa Ma Coong trong giáo dục kỹ năng tình cảm – xã hội cho trẻ mầm non

Việc vận dụng giá trị văn hóa Ma Coong trong giáo dục kỹ năng tình cảm - xã hội cho trẻ mầm non cần được định hướng một cách có cơ sở khoa học, bảo đảm tính hệ thống, phù hợp với đặc điểm phát triển của trẻ, đặc trưng văn hóa bản địa và yêu cầu đổi mới giáo dục hiện nay. Theo UNESCO (2021), giáo dục kỹ năng tình cảm - xã hội chỉ đạt hiệu quả bền vững khi được gắn với môi trường văn hóa - xã hội cụ thể của cộng đồng, giúp trẻ phát triển nhân cách toàn diện thông qua các trải nghiệm văn hóa. Từ cơ sở đó, việc vận dụng giá trị văn hóa Ma Coong trong giáo dục mầm non có thể được định hướng theo các nội dung sau:

3.3.1. Xác lập cơ sở lý luận và thực tiễn cho việc tích hợp văn hóa Ma Coong vào chương trình giáo dục mầm non. Việc này cần được triển khai theo hướng tiếp cận phát triển năng lực, lấy trẻ làm trung tâm, coi trải nghiệm văn hóa là phương tiện hình thành nhân cách. Thực tế tại điểm trường mầm non Thượng Trạch cho thấy, khi giáo viên tổ chức cho trẻ tham gia các hoạt động “học mà chơi” gắn với đời sống, như quan sát người lớn giã gạo, đan gùi, hoặc cùng cha mẹ trồng ngô, hái rau rừng, trẻ thể hiện hứng thú và khả năng hợp tác, chia sẻ rõ rệt hơn trong các hoạt động nhóm.

3.3.2. Lựa chọn và khai thác những giá trị văn hóa có ý nghĩa giáo dục rõ nét đối với sự phát triển kỹ năng tình cảm - xã hội, như tinh thần cộng đồng, lòng nhân ái, sự tôn trọng, biết ơn và ý thức hòa hợp với thiên nhiên. Các giá trị này nên được chuyển hóa thành nội dung và tình huống giáo dục cụ thể, lồng ghép trong hoạt động kể chuyện, trò chơi dân gian, âm nhạc, múa hát hoặc trải nghiệm lễ hội truyền thống. Chẳng hạn, giáo viên có thể kể cho trẻ nghe truyền thuyết về Lễ hội đập trống Ma Coong để dạy trẻ về tinh thần đoàn kết và niềm tin vào sức mạnh cộng đồng; hay cho trẻ cùng nhau làm trống nhỏ, múa hát trong “Ngày hội bé Ma Coong vui khỏe” – hoạt động được các điểm trường thuộc Trường mầm non Thượng Trạch thực hiện, qua đó giúp trẻ phát triển cảm xúc tích cực và tinh thần hợp tác.

3.3.3. Xây dựng môi trường giáo dục giàu bản sắc văn hóa Ma Coong, khuyến khích trẻ học thông qua trải nghiệm thực tiễn. Môi trường này bao gồm không gian vật chất mang sắc thái văn hóa địa phương (trang trí lớp học bằng hình ảnh lễ hội, nhạc cụ trống, chiêng, khèn, trang phục truyền thống) và môi trường xã hội có sự tham gia của cộng đồng – đặc biệt là già làng, nghệ nhân, cha mẹ. Một số trường mầm non ở vùng Ma Coong đã mời các nghệ nhân đến hướng dẫn trẻ làm đồ chơi từ tre nứa hoặc hát dân ca bằng tiếng Ma Coong, qua đó trẻ không chỉ phát triển ngôn ngữ và cảm xúc mà còn hình thành sự tự hào về văn hóa dân tộc mình.

3.3.4. Cần chú trọng nâng cao năng lực văn hóa và năng lực sư phạm cho đội ngũ giáo viên mầm non. Giáo viên không chỉ đóng vai trò là người tổ chức hoạt động giáo dục mà còn là cầu nối giữa nhà trường và cộng đồng văn hóa địa phương. Do đó, họ cần được bồi dưỡng có hệ thống về kiến thức văn hóa bản địa, phương pháp giáo dục trải nghiệm, cùng kỹ năng thiết kế và tích hợp nội dung văn hóa vào các hoạt động phát triển kỹ năng tình cảm – xã hội cho trẻ. Thực tế tại xã Thượng Trạch (tỉnh Quảng Trị) cho thấy, các chương trình tập huấn do Ủy ban Nhân dân xã phối hợp với cơ sở giáo dục mầm non tổ chức đã giúp giáo viên nâng cao năng lực khai thác yếu tố văn hóa Ma Coong trong giảng dạy, như thiết kế “góc văn hóa dân tộc”, lồng ghép trò chơi, bài hát và ngôn ngữ Ma Coong trong các hoạt động học tập – vui chơi. Những hoạt động này góp phần tăng cường hiệu quả giáo dục cảm xúc – xã hội, đồng thời giúp trẻ hình thành sự tự tin và niềm tự hào về bản sắc văn hóa của cộng đồng mình.

3.3.5. Tăng cường sự phối hợp giữa nhà trường, gia đình và cộng đồng trong giáo dục trẻ. Việc huy động các lực lượng xã hội tham gia giúp trẻ được tiếp xúc và học hỏi văn hóa dân tộc một cách tự nhiên, sinh động. Ở một số thôn Ma Coong, các buổi “Ngày hội gia đình cùng con đến trường” đã trở thành dịp để cha mẹ, ông bà cùng tham gia hoạt động giáo dục, kể chuyện cổ tích dân gian, dạy trẻ hát dân ca bằng tiếng mẹ đẻ – qua đó góp phần củng cố mối liên kết giữa các thế hệ và tạo điều kiện cho trẻ hình thành kỹ năng giao tiếp, chia sẻ, tôn trọng người khác.

3.3.6. Phát triển các tài liệu, học liệu và mô hình giáo dục mầm non có tính đặc thù vùng miền. Cần

biên soạn tài liệu hướng dẫn lồng ghép giá trị văn hóa Ma Coong vào hoạt động giáo dục, đảm bảo tính khoa học và sư phạm. Ví dụ, xây dựng “Bộ tranh truyện dân gian Ma Coong cho trẻ mầm non” hoặc “Tuyển tập trò chơi dân gian vùng Ma Coong” giúp giáo viên thuận tiện sử dụng trong các giờ học phát triển kỹ năng cảm xúc – xã hội.

3.3.7. Đổi mới phương pháp đánh giá sự phát triển kỹ năng tình cảm - xã hội của trẻ theo hướng toàn diện và nhạy cảm văn hóa. Bên cạnh các công cụ đánh giá chuẩn, giáo viên cần chú trọng quan sát hành vi, thái độ, cảm xúc của trẻ trong các hoạt động gắn với yếu tố văn hóa, như phản ứng của trẻ khi tham gia lễ hội, khi giúp bạn hoặc thể hiện lòng biết ơn với người lớn tuổi trong cộng đồng. Việc này giúp đánh giá khách quan hơn quá trình hình thành nhân cách và kỹ năng xã hội của trẻ trong bối cảnh văn hóa đặc thù.

Từ những định hướng trên có thể khẳng định rằng, việc vận dụng giá trị văn hóa Ma Coong trong giáo dục kỹ năng tình cảm - xã hội cho trẻ mầm non không chỉ góp phần phát triển nhân cách, năng lực xã hội và lòng tự hào dân tộc ở trẻ, mà còn là con đường thiết thực để bảo tồn, phát huy bản sắc văn hóa trong giáo dục vùng miền núi và dân tộc thiểu số hiện nay.

4. Kết luận

Kết quả nghiên cứu cho thấy, giá trị văn hóa của người Ma Coong chứa đựng nhiều yếu tố nhân văn sâu sắc, phản ánh mối quan hệ hài hòa giữa con người với cộng đồng và thiên nhiên, đồng thời là nguồn lực quan trọng có thể vận dụng hiệu quả trong giáo dục tình cảm - xã hội cho trẻ mầm non. Việc tích hợp các yếu tố văn hóa Ma Coong vào hoạt động nuôi dưỡng, chăm sóc và giáo dục trẻ góp phần phát triển năng lực nhận biết, kiểm soát và thể hiện cảm xúc, đồng thời giúp trẻ hình thành kỹ năng hợp tác, đồng cảm, tôn trọng sự khác biệt và phát triển nhân cách toàn diện. Để khai thác hiệu quả giá trị văn hóa bản địa trong giáo dục mầm non, cần có định hướng sư phạm phù hợp gắn kết giữa nhà trường, gia đình và cộng đồng, đồng thời chú trọng xây dựng tài liệu hướng dẫn, bồi dưỡng năng lực giáo viên và triển khai các nghiên cứu thực nghiệm nhằm cụ thể hóa việc vận dụng các giá trị văn hóa trong thực tiễn giáo dục. Từ đó có thể khẳng định rằng, vận dụng giá trị văn hóa Ma Coong trong giáo dục tình cảm - xã hội không chỉ góp phần phát triển phẩm chất, năng lực của trẻ mà còn là hướng đi bền vững trong việc bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc, đáp ứng yêu cầu đổi mới giáo dục mầm non trong bối cảnh hội nhập hiện nay.

Tài liệu tham khảo

- [1] Báo Quảng Bình (2011). *Nét văn hóa truyền thống mang bản sắc của người Bru-Vân Kiều*. Nguồn: <https://www.baoquangbinh.vn/>.
- [2] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2021). *Chương trình Giáo dục mầm non*. NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
- [3] Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch (2019). *Hồ sơ Di sản văn hóa phi vật thể quốc gia: Lễ hội đập trống của người Ma Coong*, Hà Nội.
- [4] Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL) (2017). *What is SEL?* Chicago, IL: CASEL. Retrieved from <https://casel.org/what-is-sel>.
- [5] Denham, S. A., & Bassett, H. H. (2020). *Preschool teachers' socialization of emotion knowledge*. *Early Childhood Research Quarterly*, 50, 181-193. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2019.10.012> PubMed Central.
- [6] Đàm Nghĩa Hiếu (2015). *Space Features in Bru-Vân Kiều Ethnic Group's Folktales*. *UED Journal of Social Sciences, Humanities and Education*. Vol. 5, No. 4A (2015), pp. 19-25.
- [7] Nguyễn Văn Huy (2007). *Văn hóa tộc người Việt Nam - Tiếp cận nhân học*. NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [8] Jagers, R. J., Rivas-Drake, D., & Borowski, T. (2018). *Equity & Social and Emotional Learning: A Cultural Analysis*. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL). Retrieved from <https://drc.casel.org/uploads/sites/3/2019/02/Equity-Social-and-Emotional-Learning-A-Cultural-Analysis.pdf> drc.casel.org.
- [9] Nguyen Chi Mai, Tran My Linh, Vu Huong Giang, Bui Van Thanh, Nguyen Thi Van Anh, Ninh Khac Ban (2023). *Indigenous knowledge of poisonous plants from Van Kieu and Pa Ko ethnic groups in Quang Tri province*. *Vietnam. Academia_Journal_of_Biology*. Vol. 45 No. 2 (2023), DOI: <https://doi.org/10.15625/2615-9023/18142>.
- [10] Thủ tướng Chính phủ (2022). *Quyết định số 2239/QĐ-TTg ngày 30/12/2022 ban hành Chiến lược phát triển giáo dục giai đoạn 2021–2030, tầm nhìn đến năm 2045*.
- [11] UNESCO (2024). *Framework for culture and arts education*. Paris: UNESCO. Retrieved from https://www.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2024/02/WCCAE_UNESCO%20Framework_EN_0.pdf.
- [12] Viện Dân tộc học (2012). *Các dân tộc ở Việt Nam (tập 2)*. NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội.